

**NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV**

**ÚZEMNÍ ODBORNÉ
PRACOVÍŠTĚ
V PLZNI**

Váš dopis čj. / ze dne: -/- | -
Naše čj.: NPU-341/28282/2018
Vyřizuje: Mgr. David Tuma, Ph.D. | 33
Spisový znak: 823

**Národní památkový ústav
územní odborné pracoviště středních Čech v Praze
Sabinova 373/5
130 00 Praha 3**

Plzeň 10. 4. 2018

Středočeský kraj, okres Praha-východ, Měšice, Zámecká č. p. 1, zámek – areál (nemovitá kulturní památka rejstříkové číslo 47039/4-2106 ÚSKP) – zhodnocení stavu loveckých zařízení z důvodu jejich prohlášení za kulturní památku – sdělení k návrhu

Dne 12. 3. 2018 byl osloven zaměstnanec NPÚ ÚOP v Plzni, který se dlouhodobě věnuje problematice loveckých zařízení, aby zhodnotil stav a vhodnost návrhu na rozšíření památkové ochrany areálu zámku Měšice (r. č. 47039/4-2106 ÚSKP) o soubor tří historických loveckých areálů (Malé bažantnice, Velké bažantnice a bažantnice Na křížku). Posuzovaná lovecká zařízení jsou situována v bezprostřední blízkosti areálu měšického zámku a náleží tak do katastrálního území obce Měšice u Prahy a Mratín.

Rovinatá krajina Polabí poskytovala dobré podmínky k chovu pernaté zvěře, oproti velkým krajinným celkům s chovy černé a červené (vysoké) zvěře známé z bohatých zalesněných oblastí historických honiteb a revírů. Počátek chovu pernaté zvěře, především bažantů, se datuje v českých zemích do 11. století, avšak přibližně do 14. století byl uskutečňován pouze vypouštěním, tj. divokým chovem ve volnosti. Od 14. století se chov bažanta soustřeďoval do obor (později definovaných jako bažantnice) a to nejen v českých zemích, ale i v zahraničí.

Soubor tří bažantnic v Měšicích je dokladem mimořádně cenné krajinnotvorné barokní kompozice, která souvisí s výstavbou rozsáhlého pozdně barokního areálu měšického zámku probíhající od 40. let do 90. let 18. století a také s jeho mladšími úpravami provedenými v 19. století. Krajinná kompozice, s přísně symetrickými a osově řešenými liniemi zámeckého francouzského parku v jižní části a francouzské zahrady na severu, byla doplněna o dvě symetricky koncipovaná lovecká zařízení označená na nejstarších mapách a plánech pojmem *Fasangarten*, tedy bažantnice. S takto komponovaným projektem, zahrnujícím vznik loveckých zařízení, se v českých zemích setkáváme výjimečně. Zpravidla výstavba panského sídla byla koncipována do existující lovecké honitby nebo revíru, který byl následně upraven dle požadavků zřizovatele na oboru či bažantnici. Častá jsou také lovecká zařízení vzdálená od panských sídel, doplněná někdy o celé soubory loveckých staveb. Bažantnice či obory totiž tvořily nezastupitelnou složku loveckých kratochvílí nejen panovníka, ale z velké části především šlechty, pro niž se stala součástí společenského postavení a prestiže. V Měšicích tedy panské sídlo obohatily symetricky založené bažantnice, které se do současnosti dochovaly takřka ve své původní prostorové kompozici.

Malou bažantnici o rozloze 9,5 ha tvoří souvislý lesní celek tvaru pravidelného obdélníku, z něhož je dodnes patrné členění systémem jednotlivých lečí. Jádrem bažantnice tvořil souvislý lesní porost, doplněný o pravidelný systém cest, vodoteč a větší vodní plochu, kolem níž se soustředily travnaté části vhodné ke hnízdění. Bažantnice byla rozčleněna na čtyři honební celky. Prostorové uspořádání bažantnice ovlivňuje její pravidelný tvar a rozčlenění lesních částí protnutých středovou rozdělovací alejí (průsek až 2 metry široký)

s dodnes dochovanými exempláři dubu letního (*Quercus robur*) a z poloviny zachovanou příčnou vyrovnávací linkou. Čelo naháňky lze tušit v západní části bažantnice, o níž byla později její plocha zmenšena. Tento prostor sloužil pro vyrovnání řady honců a pro plynulé vytlačování bažantů z krytů při ploužené leči. Nejvýraznějšími a krajinářsky nejhodnotnějšími stromy jsou tedy mohutné duby letní na okraji lesa v západní části. Bažantnici vymezuje na východě torzo historické zdi s pilířem brány, s dodnes patrným točnicovým závěsem dřevěných oborních vrat. Jižní částí protéká Líbeznický potok, který poskytoval bažantnici vodní zdroj a jehož bezprostřední okolí bylo nízkými keřovými a břehovými porosty uzpůsobeno k hnízdění. Mezi dominantními druhy porostu převažují jilm horský (*Ulmus glabra*), dub letní a jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*). Ostatní cestní síť souvisí až s pozdějším využíváním bažantnice a jejím pozdějším zánikem.

Velká bažantnice se rozkládá severovýchodně od zahrady měšického zámku a přiléhá k ploše závodíště. Bažantnice lesního typu má tvar protáhlého obdélníka a rozlohu 33, 1 ha. Bažantnice má zachovány kompoziční prvky z doby výstavby, kdy mohla sloužit také k chovům drobné zvěře jako zvěře srnčí a zaječí (proto bývá někdy označována oborou, podobně jako Horšovská obora, okr. Domažlice). Pátevní cestní síť tvoří zachovalý široký průsek, tzv. středová rozdělovací alej, procházející areálem od východu na západ. Bažantnici tvořily patrně čtyři honební celky, které byly v 19. století rozšířeny o dvě příčné aleje na osm honebních částí. V západní třetině půdorysu kompozici bažantnice doplnila kromě alejí také čtveřice stromů, u kterých se mohli shromažďovat lovci před zahájením honu; obdobná místa se vyskytují např. v oborách Sedlice (okr. Strakonice), Králova stolice u Dobříše (okr. Příbram) aj. Na jihu je souvislý lesní porost přerušen vodní plochou o rozloze 6 ha, která vznikla v roce 1957, na místě úživných zvěřních políček. Další zvěřní políčka byla situována v severovýchodní části. Zdi bažantnice, vystavěné z lomového kamene, se dochovaly v torzálním stavu. Jihozápadní část porušila novodobá zástavba.

Třetí ze zmíněných bažantnic, bažantnici Na křížku, lze zařadit do první třetiny 19. století a souvisí s dalším vývojem areálu zámku Měšice v duchu romantismu, který již reflektoval nově nastupující trendy v zahradní architektuře (přírodně krajinářské parky). Bažantnice patrně neměla žádné ohrazení, jelikož se jednalo o tzv. remízový typ. V 19. století již nebyla tendence plochy bažantnic vymezovat zdmi, ale otevíraly se více do krajiny, přičemž se dbalo na to, aby bažant měl dostatečný rozptyl do okolí. Jádrem bažantnice tvořil menší lesní celek navazující na soustavu menších lesních ploch tzv. remízů, jejichž lesní porosty byly přizpůsobeny pro intenzivní chov bažantí zvěře a přirozeně byly propojeny zemědělskými pozemky. Bažantnice byla rovněž rozdělena na čtyři části s poměrně protáhlou podélnou rozdělovací linkou napojující se na zámecký park a příčnou vyrovnávací linkou.

Negativními zjištěními, která mají vliv na způsob dochování loveckých areálů Velké a Malé bažantnice, je torzální stav ohrazení, fragmentárnost některých prvků ohrazení např. brány nebo porušení obou celků z jihu rozpínající se zástavbou obce. Historickou podobu Velké bažantnice pozměnilo založení nového rybníka a zánik historické budovy sloužící oborníkovi či bažantníkovi, a také zmenšení plochy Malé bažantnice.

I přes výše uvedená negativa v hodnocení posuzovaných loveckých areálů se jedná o mimořádně hodnotné lovecké celky, které byly součástí barokního projektu na výstavbu měšického panského sídla. Předmětné lesnaté enklávy se podílejí na celkovém pojetí kulturní krajiny a dotvářejí kompozici barokního velkolepého projektu o funkční lovecké areály.

Lovecká zařízení jsou z hlediska památkové péče spíše opomíjenými prvky naší krajiny, o čemž svědčí malé zastoupení samostatně prohlášených obor a bažantnic v ÚSKP, např. bažantnice Horšovská obora (okr. Domažlice), obora u Chrástu u Horažďovic (okr. Klatovy) nebo vznikající návrh na prohlášení za kulturní památku Velké Clam-Gallasovská obory v Jizerských Horách (okr. Liberec), Chlumecké obory (obora Kněžičky, okr. Nymburk), ale také již zrušené Jabkenické obory (okr. Nymburk) aj. Mnohem častěji jsou spíše menší bažantnice součástí prohlášených zámeckých parků, jelikož tato lovecká zařízení na ně navazovala a propojena byla rovněž osovými průhledy (nezřídka navazoval park na loveckou enklávu – oboru či

bažantnici jako např. u zámků Kačina, Veltrusy, Konopiště, Březnice nebo hradu Hukvaldy). Známé jsou také památkově chráněná prostředí obsahující jedno či více loveckých zařízení např. ochranné pásmo zámku Kozel se zaniklou oborou a bažantnicí nebo Krajinná památková zóna Chudenice se zcela mimořádně zachovalou bažantnicí, jejíž vlastní plocha nebyla zahrnuta v rámci hranic zóny.

V posuzované lokalitě měšického zámku byl vytvořen zcela specifický rámec barokní kompozice s loveckými zařízeními osově zakomponovanými do velkolepého projektu, který v našem prostředí je spíše ojedinělý. Z výše uvedených důvodů soubor tří loveckých zařízení **d o p o r u č u j e m e** zařadit do návrhu na prohlášení za kulturní památky.

Mgr. Petr S o k o l
ředitel

CO: 1 x vlastní